

Oponentský posudok na bakalárskú prácu

Autor: Hynek Černý

Fakulta: FF UHK

Katedra: KFSV FF UHK

Rok odovzdania: 2023

Názov práce: *Co je to mem?*

1. Ciele a štruktúra práce

Práca si kladie za cieľ objasniť, čo je to *mém* (Dawkinsov termín v *Sebeckom Géne* pre kultúrny analóg biologického génu); a v nadväznosti na to i revidovať a legitimizovať memetiku ako vedecký rámec s potenciálom objasniť fenomén ľudskej kultúry a jej evolúcie. Autor chce urobiť konceptuálny poriadok, ktorý by sa rigoróznosťou a užitočnosťou približoval genocentrickému modelu prírodného výberu (gén; genotyp; genofond; fenotyp; rozšírený fenotyp). V 1. kapitole autor preto predstavuje tento rámec. V 2. kapitole potom diskutuje memetické prístupy (Dawkins, Blackemoreová, Distinová, Dennett) a všetky v podstate kritizuje na vágnosť alebo nedôslednosť. Ak mu rozumiem správne, vadí mu, tak či onak:

a) vágnosť terminológie: nedostatočné rozlišovanie medzi mémom (informácia reprezentovaná v myslí, kódujúca nejaký typ schopnosti či chovania), fenotypom mému (kódovaná schopnosť či chovanie) a rozšíreným fenotypom mému (produkt schopnosti či chovania – napr. artefakt).

b) predpoklad, že, na rozdiel od génov, mémy nekonštruujú organizmus. Autor tvrdí, že mémy konštruujú myseľ, pretože sú to reprezentované informácie a čo je myseľ bez reprezentácií?

c) predpoklad, že mémy sa produkujú/reprodukovujú skrze kopírovanie v podobe imitácie. Podľa autora, ak mu rozumiem, je treba predpokladať len to, že mémy sú mentálne reprezentované inštrukcie či procedúry pre saturovanie istých potrieb, ktoré sa tvoria a šíria v mysliach jedincov v rámci nejakej populácie skrze rôzne mechanizmy (avšak autor nám nehovorí príliš veľa o tom, ako).

V 3. časti chce autor načrtnúť vlastnú koncepciu memetiky, ktorá by netrpela na vyššie uvedené problémami. A zamýšľa sa – pomocou akejsi analógie Rawlsovoho „závoja nevedomosti“ – čo by bola legitímna memetika.

2. Zhodnotenie práce

Práca ma zaujímavý cieľ; a páči sa mi, že autor k nej pristupuje autonómne a premýšľavo (hoci jeho sledu myšlienok nie vždy rozumiem). Jej silná stránka spočíva 1. v prehľade existujúcich memetických teórií a 2. ich kritike. Slabá stránka je však v tom, že ani po tejto kritike nie som o moc múdrejší, čo sa týka povahy mémov a memetiky.

Ak má byť memetika o niečom, potom o mémoch, ako tom, čo sa (podobne ako gén) diferenciálne šíri či replikuje v populácii jedincov; avšak na rozdiel od génov, skrze sociálny-kultúrny prenos. Z tohoto pohľadu, nevidím dôvod, prečo by mémy mali byť len štruktúry „v hlavách“ jedincov (naopak, to mi zaväňa nekritickým internalizmom); hoci len systémy s istými mentálnymi a sociálnymi schopnosťami môžu zaplaviť ich vnútorné a vonkajšie prostredia mémami. Tam kde autor hovorí o

mémoch ako o reprezentáciách je v ťažkých problémoch autor sám. Niekedy to pôsobí tak, že mém = reprezentácia. Inde sa zdá, že mém je meta-reprezentácia (napr. konceptu/ideje „páky). Okrem toho, že toto nie je konzistentné (očividne, meta-reprezentácie sú podmnožinou reprezentácií), ani jedno ani druhé vymedzenie nevyjasňuje, prečo by mal byť mém špecificky spojený s kultúrou a kultúrnou evolúciou (reprezentácie a dokonca ani meta-reprezentácie sa nemusia týkať kultúry, ani šíriť sociálno-kultúrne). Autorova vlastná predstava o memetike v časti 3. je pre mňa v tejto podobe nepreniknuteľná; a nijako mi nepomohla utvoriť si lepšiu predstavu o povahe mémov a memetiky.

Okrem toho má práca i formálne nedostatky: pomerne časté gramatické a štylistické nedostatky; tiež ťažko zrozumiteľné či nezrozumiteľné pasáže (pozri napr. výklad na s. 35-36).

Summa summarum, prácu hodnotím známkou C, predovšetkým preto, že oceňujem autorovu ochotu samostatne uvažovať o problematike.

3. Otázky k obhajobe:

- Čo je to teda mém? Ako sa reprodukuje/šíri, ako súvisí s kultúrnou evolúciou?
- Mohol by autor ešte raz a jasne vysvetliť v čom presne je problém s Distinovej koncepciou memetiky ?

V Hradci Králové 14.8. 2023

Doc. Mgr. Ladislav Koreň Ph.D.